

П.О.Васильєв¹, М.В. Васильєва²

¹Національний університет Полтавська політехніка імені Ю. Кондратюка, Україна

²Комунальна організація "Інститут розвитку міста" Полтавської міської ради, Україна

ФОРМУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНИХ ГРОМАДСЬКИХ ПРОСТОРІВ В ІСТОРИЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Стаття аналізує виклики та можливості формування безбар'єрних громадських просторів в історичному середовищі міст України. Розглянуто принципи універсального дизайну, вплив війни та демографічних змін, а також міжнародний досвід у створенні доступного, інклюзивного міського простору.

Ключові слова: безбар'єрність, інклюзія, універсальний дизайн, історичне середовище, громадський простір, сталий розвиток

Постановка проблеми

У сучасних умовах воєнного та повоєнного часу в Україні питання формування безбар'єрного середовища набуло особливої ваги. Забезпечення доступності громадських просторів, зокрема в історичному середовищі, стало не лише гуманітарною потребою, а й важливим інструментом соціальної згуртованості, економічного відновлення та інтеграції в європейський простір [1, 2]. Архітектурна специфіка історичних міст, обмеження, пов'язані зі збереженням культурної спадщини, а також брак комплексного підходу до просторового планування створюють значні виклики у реалізації принципів інклюзії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика безбар'єрності розглядається на стику урбаністики, архітектури, соціології та державного управління. Останні роки в Україні активізувалися зусилля щодо імплементації принципів універсального дизайну, що засвідчує значний потенціал для трансформації громадських просторів. У цьому контексті особливо важливими є дослідження і публікації, присвячені тематиці адаптації міського середовища, зокрема ініціативи ПРООН, ГО «Безбар'єрність», урбан-бюро Big City Lab, а також приклади європейських міст, які демонструють ефективне поєднання інклюзивності та збереження автентичності.

Формулювання мети статті

Метою даної статті є аналіз викликів і можливостей формування безбар'єрних громадських просторів в умовах історичного середовища. Авторка ставить завдання визначити ключові бар'єри,

розглянути практичні приклади їх подолання, а також окреслити підходи до створення інклюзивного міського простору з урахуванням принципів універсального дизайну, соціальної інтеграції та міжнародного досвіду [3,4].

Виклад основного матеріалу

Війна в Україні суттєво змінила соціальні, економічні та фізичні умови життя громадян. В таких умовах формування безбар'єрного середовища набуло надзвичайної актуальності та базується на забезпеченні рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхніх фізичних можливостей чи потреб. Забезпечення безбар'єрності у цей період має глибокий гуманітарний, соціальний та економічний сенс. Окрім різних категорій громадян, що мали певні потреби у подоланні бар'єрів, внаслідок воєнних дій, додалась значна кількість людей, що отримали інвалідність через поранення, втрату кінцівок або інші фізичні травми. Безбар'єрне середовище, може забезпечити їм можливість повернення до нормального соціального життя, пересування, доступ до роботи, навчання та лікування. Ветерани війни потребують адаптованої інфраструктури для реабілітації, зокрема доступних громадських просторів, лікарень, реабілітаційних центрів. Мільйони людей, які змушені були покинути свої домівки, стикаються з труднощами пересування в нових місцях. Безбар'єрне середовище сприяє їхній інтеграції в нові громади, полегшує доступ до житла, послуг та транспорту. У воєнний період особливо важливо забезпечити доступність укриттів, лікарень, центрів гуманітарної допомоги. Відсутність безбар'єрного доступу до цих об'єктів може стати питанням життя і смерті для осіб з інвалідністю, літніх людей чи батьків із дітьми. У повоєнний

період це включає відбудову зруйнованих об'єктів з урахуванням принципів універсального дизайну.

По своїй суті безбар'єрний простір — це середовище, створене для забезпечення рівних можливостей доступу для всіх людей, незалежно від їхніх фізичних, сенсорних чи когнітивних особливостей. Його метою є усунення бар'єрів, що обмежують вільне пересування та використання інфраструктури, послуг і ресурсів, створюючи комфортні умови для кожного. Варто зауважити, що безбар'єрність поділяють на шість категорій: фізична, інформаційна, економічна, освітня, цифрова, суспільно-громадянська. Незважаючи на таке широке охоплення виділяють два ключові принципи формування безбар'єрності: універсальний дизайн та інклюзивність. Універсальний дизайн враховує потреби максимальної кількості користувачів. Він забезпечує, щоб простори, будівлі, транспорт та інформація були доступними і зручними для людей із різними потребами, включаючи осіб з інвалідністю, літніх людей, батьків із дитячими візками тощо. Водночас інклюзивність передбачає інтеграцію різних соціальних груп у простір без виключень. Вона забезпечує доступність для маломобільних груп населення, враховуючи їхні фізичні та психологічні потреби, і створює умови для повноцінної участі в житті громади [2, 5].

Якісне безбар'єрне середовище сприяє соціальній єдності, особливо в умовах, коли суспільство переживає наслідки війни. Це дозволяє людям із фізичними чи психологічними травмами бути частиною спільноти та вести активне соціальне життя. Створення доступного середовища підвищує продуктивність праці людей із інвалідністю та ветеранів, дозволяючи їм брати участь в економічній діяльності. Це зменшує залежність від соціальної допомоги та сприяє відновленню економіки. Доступність громадських просторів, культурних закладів та зон відпочинку сприяє емоційному відновленню та реабілітації. Суспільство, яке прагне до інклюзивності, демонструє турботу про кожного свого члена, незалежно від його фізичних чи ментальних можливостей. Це є маркером розвитку суспільства, його цивілізованості та моральності.

Демографічні зміни також впливають на розвиток безбар'єрності. У зв'язку зі старінням населення потреба в доступному середовищі зростає. Безбар'єрний простір сприяє збереженню активності та незалежності літніх людей.

Формування безбар'єрного середовища є обов'язковою умовою для виконання Конвенції ООН про права людей з інвалідністю, яку підтримали більшість країн, зокрема й Україна. Це передбачає створення умов, які забезпечують рівний доступ усіх категорій населення до громадських просторів, транспорту, будівель, послуг та інформації. Особливий акцент робиться на універсальному дизайні, що враховує потреби людей з інвалідністю, літніх людей, батьків із дитячими візками, а також інших груп, які можуть стикатися з бар'єрами в повсякденному житті. Реалізація безбар'єрного середовища сприяє соціальній інтеграції, повазі до людської гідності та зміцненню принципів інклюзії, що є основою сталого розвитку суспільства. Це також сприяє розвитку партнерства з іншими державами та інтеграції в глобальні ініціативи.

Громадські простори в історичному середовищі мають унікальні архітектурні та культурні особливості, які можуть створювати бар'єри для маломобільних груп населення. Проте їх адаптація до безбар'єрного середовища є ключовим завданням для забезпечення інклюзії та доступності в сучасному суспільстві. У цьому контексті такі простори відіграють ключову роль у збереженні культурної спадщини, забезпеченні соціальної взаємодії та створенні комфортного міського середовища.

До основних особливостей сталого розвитку громадських просторів в історичному середовищі відносять: поєднання спадщини та сучасності, що формує унікальну ідентичність міста, здебільшого за рахунок інтеграції нових функцій; адаптація до інклюзивності та безбар'єрності; функціональна мультиплікація (багатофункціональність) та трансформативність, що дозволяє бути одночасно місцем для відпочинку, проведення ярмарків та відкритих виставок, тощо; туристична привабливість; сприяння соціальній інтеграції та ін.

Аналіз викликів і можливостей формування безбар'єрного простору в умовах історичного середовища передбачає врахування багатьох аспектів, зокрема законодавчих, соціальних, економічних і технічних. Історичне середовище ставить перед проєктувальниками та урбаністами особливі вимоги, адже необхідно знайти баланс між збереженням культурної спадщини та забезпеченням інклюзивності.

Таблиця 1

Виклики та можливості формування безбар'єрного простору в умовах історичного середовища

Сфера	Виклики	Можливості
Законодавство	<ul style="list-style-type: none"> • Законодавчі обмеження щодо реконструкції пам'яток архітектури та зон охорони культурної спадщини. • Відсутність або недостатня деталізація нормативів для впровадження безбар'єрних рішень у старій забудові. • Складні процедури узгодження з органами охорони культурної спадщини. 	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка спеціальних регламентів і рекомендацій для адаптації історичних об'єктів із врахуванням універсального дизайну. • Залучення міжнародного досвіду в адаптації історичних просторів для маломобільних груп населення. • узгодження національного законодавства із європейськими стандартами інклюзивності.
Соціальна залученість	<ul style="list-style-type: none"> • Сприйняття суспільством змін у вигляді адаптації історичних об'єктів (конфлікт між збереженням автентичності та сучасними потребами). • Недостатня обізнаність громадян про важливість безбар'єрного простору та його вплив на якість життя. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проведення публічних обговорень, воркшопів та консультацій із громадами. • Активне залучення людей із інвалідністю, літніх людей і громадських організацій до планування адаптації історичних об'єктів. • Підвищення соціальної свідомості через просвітницькі кампанії та освітні програми.
Економіка	<ul style="list-style-type: none"> • Висока вартість впровадження безбар'єрних рішень у стару забудову, особливо в умовах бюджетних обмежень. • Низька пріоритетність інвестицій у безбар'єрність у порівнянні з іншими міськими проектами. • Складність пошуку фінансування для адаптації історичних об'єктів. 	<ul style="list-style-type: none"> • Залучення міжнародних грантів, програм фінансування (наприклад, від UNESCO, Європейського Союзу). • Використання державно-приватного партнерства для реалізації проектів безбар'єрності. • Розвиток туризму завдяки адаптації історичних просторів, що приваблює інклюзивних туристів. • Інвестиції в інфраструктуру з врахуванням принципів універсального дизайну підвищують вартість нерухомості та сприяють економічному зростанню.
Архітектурно-технічні аспекти	<ul style="list-style-type: none"> • Складність інтеграції сучасних безбар'єрних рішень у історичну забудову без втрати її автентичності. • Обмеженість простору в історичних містах (вузькі вулиці, відсутність місця для пандусів чи ліфтів). • Зношеність історичних об'єктів і необхідність попередньої реставрації перед адаптацією. 	<ul style="list-style-type: none"> • Використання інноваційних технологій, наприклад, мобільних пандусів, підйомників, або невидимих модулів адаптації. • Застосування принципів універсального дизайну, що дозволяє інтегрувати сучасні елементи з мінімальним впливом на автентичність. • Використання модульних і тимчасових рішень для забезпечення доступності.

Культурний аспект	<ul style="list-style-type: none"> • Збереження історичної автентичності може суперечити впровадженню нових конструктивних елементів (наприклад, пандусів чи ліфтів). • Конфлікти між архітектурною спадщиною та сучасними вимогами інклюзивності. 	<ul style="list-style-type: none"> • Розробка адаптаційних рішень, що підкреслюють цінність історичних об'єктів, наприклад, прозорі або естетично інтегровані конструкції. • Використання адаптації як способу популяризації історичних місць через показ їхньої сучасної доступності.
Екологічний аспект	<ul style="list-style-type: none"> • Необхідність впровадження адаптаційних рішень із врахуванням екологічних стандартів, що може ускладнити проектування. • Додаткові витрати на екологічно чисті матеріали та технології. 	<ul style="list-style-type: none"> • Інтеграція "зелених" технологій (наприклад, сонячних панелей або екологічно чистих матеріалів) у процес реконструкції. • Озеленення історичних просторів, що не лише покращує їхній вигляд, а й забезпечує доступність для всіх груп населення.
Інтеграція міжнародного досвіду	<ul style="list-style-type: none"> • нав'язування культурних та ментальних особливостей, що не сприйматиметься суспільством • втрата ідентичності місця 	<ul style="list-style-type: none"> • Використання найкращих практик із країн Європи, де адаптація історичних просторів для інклюзивності успішно реалізована. • Застосування стандартів універсального дизайну, які враховують як доступність, так і збереження культурної спадщини (наприклад, у містах як Відень чи Барселона).

Ігнорування бар'єрів у міському середовищі часто виникає через недостатню інтеграцію планування території навколо об'єктів громадського призначення з їх внутрішнім дизайном. Така проблема стає все більш помітною і прослідковується через ознаки розділення відповідальності відносно землеволодіння чи компетентних органів, вузький фокус на об'єкт, недостатнє залучення користувачів, відсутність комплексного підходу та інші. Зазвичай об'єкт громадського користування (будівля, парк) проектується окремо від прилеглих територій. Інфраструктура навколо об'єкта (тротуари, дороги, зупинки) належить до компетенції інших організацій, таких як місцева влада чи дорожні служби.

Планувальники концентруються на доступності самого об'єкта, ігноруючи потреби людей під час добирання до нього. Це часто пов'язано з тим, що оцінка безбар'єрності обмежується межами ділянки, що входить у проект. Через відсутність єдиної стратегії розвитку конкретного середовища (комплексний підхід) відбувається розрив у плануванні транспортної інфраструктури, тротуарів, паркування та самих громадських об'єктів.

Більшість проектних організацій не використовують прийомів залучення при проектуванні громадських просторів, залишаючись у контексті замовник-проектант, ігноруючи третю складову - споживач. Відсутність консультацій із маломобільними групами або громадськими організаціями під час планування призводить до нерозуміння реальних потреб користувачів.

Комплексний підхід є важливим елементом сталого розвитку міського середовища, який має покладатись на місцеву владу та органи самоврядування, транспортні організації, архітекторів та містопланувальників, власників та керівників організацій, активістів та громадські організації. В процесі спільнотворення це дозволить приймати інтегровані рішення щодо формування безбар'єрності в будь-якому середовищі.

Шляхи створення безбар'єрності громадських просторів в сучасних умовах мають базуватись на інтегрованому підході планування конкретного об'єкта та прилеглих територій як єдиної системи, системному аудиті та покращенні доступності існуючої інфраструктури, залученні споживачів простору (спілкування з представниками

маломобільних груп і мешканцями прилеглих територій для врахування їхніх потреб).

Завдяки підтримці міжнародних організацій та соціальній небайдужості в Україні формується нове сприйняття безбар'єрності. Так школа Універсального Дизайну (УД) від ПРООН є ключовою ініціативою, яка готує фахівців для впровадження інклюзивного просторового планування та відновлення країни. Програма дозволяє архітекторам, дизайнерам, урбаністам, громадським активістам і представникам місцевих адміністрацій здобувати практичні навички застосування принципів універсального дизайну. Одним із прикладів реалізації ідей Школи є проєкт міждисциплінарної групи з м. Полтава в рамках другої хвилі навчання 2024 року. Фахівці розробили рішення для покращення доступності комунального закладу "Ветеранський центр Полтави" Полтавської міської ради, розташованого в історичній частині міста. Аудит виявив низку проблем, включаючи недоліки просторової орієнтації, відсутність навігації від зупинок громадського транспорту та нерівномірність інформаційного навантаження. Частина маршруту виявилася інформаційно пустою, що ускладнює орієнтування, тоді як інші ділянки перенасичені вказівниками, що створює плутанину. На основі результатів аудиту були розроблені пропозиції, які враховують принципи універсального дизайну, норми доступності та підходи безбар'єрності.

Іншим важливим прикладом створення безбар'єрного середовища є видання "Альбому безбар'єрних рішень", розробленого в межах ініціативи першої леді Олени Зеленської «Без бар'єрів». Цей проєкт реалізується громадською організацією «Безбар'єрність» спільно з Міністерством розвитку громад та територій України у рамках проєкту «Інтегрований розвиток міст в Україні II». Ініціативу підтримує німецька урядова компанія «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH» за фінансування урядів Німеччини та Швейцарії. Розробником «Альбому безбар'єрних рішень» виступило урбан-бюро Big City Lab. Альбом демонструє, як застосовувати принципи універсального дизайну та доступності на конкретних прикладах із реальними рішеннями. Особливу увагу приділено Розділу 3, який присвячений громадським просторам. У ньому представлено рекомендації для окремих сценаріїв, що враховують потреби різних груп людей. Серед них: місця для тихого та активного відпочинку, дитячі майданчики та басейни, місця для куріння, кімнати для догляду за дитиною тощо.

Крім того, Big City Lab не зупинилось на розробці Альбому та представило інший вагомий проєкт — "Центр життєстійкості", який є посібником

зі створення безбар'єрного простору в центрах життєстійкості. Ці простори спрямовані на надання психосоціальної підтримки та організацію волонтерської діяльності.

Ці ініціативи мають важливе значення для суспільства, адже вони пропонують практичні рішення для формування доступного та комфортного середовища навіть у складних умовах історичної забудови, що сприяє соціальній інтеграції та підтримці всіх категорій населення.

Історичні громадські простори мають виняткову архітектурну, культурну та соціальну цінність, яка відрізняє їх від сучасних урбаністичних середовищ. Простори відображають стиль та будівельні традиції своєї епохи. Унікальні матеріали, деталі фасадів, бруківка та пам'ятки створюють особливу атмосферу, що зберігає історичний контекст. Більшість просторів є символами місцевої ідентичності, зберігаючи пам'ять про ключові події, традиції та звичаї.

Оновлення та модернізація громадських просторів в історичному середовищі часто стикається з низкою обмежень, які пов'язані із збереженням їхньої автентичності та відповідністю законодавчим нормам. Наявність охоронних зон, необхідність збереження автентичних матеріалів, форм і деталей обмежує можливості реконструкції або оновлення. Економічна складова також впливає на реставрацію та адаптацію історичних просторів оскільки є значно дорожчою порівняно з новим будівництвом [6, 7].

Історично міське середовище не враховувало проблем доступності, оскільки у різні епохи ключовими критеріями для планування були санітарні умови, екологічні виклики, економічна доцільність чи боротьба з соціальною нерівністю. Потреби людей з інвалідністю залишалися поза увагою через обмежені технічні можливості, недостатню соціальну обізнаність, стереотипи щодо великої вартості. Так у середньовіччі основним викликом було створення каналізаційних систем і боротьба з епідеміями, що визначало структуру міст. У 19-му столітті зростання промислових міст привело до боротьби з забрудненням повітря та води. Планування часто було спрямоване на розділення соціальних груп (багаті жили в окремих районах, тоді як бідні — в умовах перенаселеності). Лише у другій половині ХХ століття, з поширенням ідей універсального дизайну, доступність стала ключовим критерієм у міському плануванні.

Узагальнюючи, історичне середовище має цілу низку історично сформованих перешкод. Нерівні покриття, бруківка, високі бордюри або автентичні матеріали, вузькі проходи, наявність сходів чи відсутність пандусів і підйомників створюють фізичні бар'єри для людей з обмеженою мобільністю.

Щільна забудова в історичних районах часто не дозволяє інтегрувати сучасні елементи доступності, такі як ліфти, пандуси чи широкі тротуари. В таких умовах можуть виникати перешкоди з навігацією. Існують також побоювання щодо негативного впливу змін на автентичність і візуальну естетику історичних просторів.

Дослідники історичних середовищ пропонують низку прийомів подолання бар'єрів: використання знімних конструкцій (мобільні пандуси, тимчасові підйомники), інтеграція сучасних матеріалів і технологій, які відповідають автентичному вигляду, проектування з максимальним збереженням естетики та створення багатофункціональності.

Серед планувальних підходів у роботі з історичним середовищем виділяють універсальний дизайн, мінімальну інтвенцію та збереження естетичного вигляду. Універсальний дизайн базується на семи принципах: рівність у використанні, гнучкість використання, простота та інтуїтивність використання, сприйняття та доступність інформації, терпимість до помилок, малі фізичні зусилля та наявність необхідного розміру та простору.

В історичних середовищах мінімальна інтвенція є ключовим підходом, адже вона передбачає збереження автентичних елементів та їхнє інтегрування в сучасне середовище з мінімальним втручанням. Такий підхід допомагає зберігати культурну спадщину, водночас забезпечуючи доступність.

Усі ці заходи дозволяють гармонійно поєднувати збереження культурної спадщини з потребами сучасного суспільства [6]. Вони сприяють створенню інклюзивних громадських просторів, які відповідають вимогам сучасності та забезпечують соціальну інтеграцію, зберігаючи історичну автентичність.

Забезпечення доступності в історичних середовищах є важливим завданням, що потребує врахування автентичності простору та потреб сучасного суспільства. Для цього застосовуються різні практичні рішення. Передусім, це адаптація покриття та модернізація входів і переходів. Не менш важливими є створення доступних зон зі зручними лавками та інклюзивних дитячих майданчиків із безпечним покриттям. Також велике значення має інформаційна доступність, зокрема встановлення навігаційних табличок, у тому числі зі шрифтом Брайля, та розробка аудіогідів для орієнтації в просторі [6, 7].

Практичне впровадження цих рішень можна побачити на прикладах з різних країн світу [8, 9, 10]. Прийом використання автентичних матеріалів для заміни зношених покриттів із одночасним вирівнюванням та фрагментарною інтеграцією

шліфованої бруківки дозволив зробити площу Ринок у Львові більш доступною для людей з інвалідністю, зберігаючи її історичний вигляд. У Венеції (Італія) під час реконструкції площі Сан-Марко було реалізовано чітке зонування, яке розмежувало маршрути для активного та тихого відпочинку. Це рішення дозволило уникати конфліктів між різними категоріями користувачів, залишаючи історичну площу комфортною для всіх. Створення доступних входів і маршрутів через використання приміщень, які раніше не виконували таких функцій, успішно застосовано в замку Нойшванштайн (Німеччина), де вдалося інтегрувати сучасні технології без шкоди для історичної автентичності.

Ці приклади демонструють, як можна гармонійно адаптувати історичне середовище до сучасних вимог, поєднуючи збереження архітектурної спадщини з доступністю для всіх категорій користувачів, а також підвищують привабливість міста для інклюзивного туризму, зберігаючи культурну цінність середовища. Вони підтверджують, що правильний підхід дозволяє зробити історичні простори інклюзивними, не втрачаючи їхньої культурної та естетичної цінності.

Висновок

Формування безбар'єрного простору в історичних середовищах — це комплексне завдання, яке вимагає збереження культурної спадщини та водночас забезпечення сучасної доступності. Універсальний дизайн стає ключовим інструментом для інтеграції цих двох напрямків, адже він дозволяє створювати інклюзивні простори, які враховують потреби всіх категорій населення.

Сьогодні міське середовище переглядає традиційні підходи до планування, інтегруючи принципи безбар'єрності, як важливий аспект сталого розвитку. Громадські простори відіграють ключову роль у цьому процесі, сприяючи соціальній інтеграції, забезпечуючи рівний доступ і комфортність для кожного [11].

Україна, прагнучи до інтеграції в європейське співтовариство, повинна враховувати міжнародний досвід адаптації історичних просторів. Використання найкращих практик країн Європи, де успішно реалізовано інклюзивні рішення дозволяє одночасно зберігати історичну автентичність і створювати доступне середовище [12].

Безбар'єрне середовище є не лише питанням технічного забезпечення, але й елементом соціальної згуртованості, економічної вигоди та морального відновлення. У воєнний і повоєнний період це також стає символом турботи про кожного громадянина, відновлення справедливості та гідності.

Забезпечення доступності в історичних середовищах має гуманітарний, соціальний і економічний сенс:

1. Підтримка, адаптація постраждалих від війни та внутрішньо переміщених осіб.
2. Забезпечення доступу до критичної інфраструктури.
3. Розвиток інклюзивного туризму, що сприяє економічній стабілізації.
4. Зміцнення громадянської свідомості та соціальної інтеграції.

Формування безбар'єрного простору в історичному середовищі — це водночас виклик і унікальна можливість для України впровадити сучасні інклюзивні рішення, зберігаючи культурну спадщину та забезпечуючи доступність для всіх. Це важливий крок до гармонійного відновлення міських територій, що сприятиме сталому розвитку, соціальній згуртованості та інтеграції України в європейське співтовариство.

Література

1. ДБН В.2.2-40:2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. На заміну ДБН В.2.2-17:2006 ; чинний від 01.04.2019. Київ : Державне підприємство "Укрархбудінформ", 2022. 67 с.
2. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від, № 294-р : станом на 25.03.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10>.
3. Accessibility and Inclusion in Urban Development [Електронний ресурс] // UN-Habitat. – 2016. – Режим доступу: <https://www.un.org/disabilities/documents/2015/accessibility-urbandevelopment.pdf>
4. Imrie R. Universalism, universal design and equitable access to the built environment // *Disability & Rehabilitation*. – 2012. – Vol. 34(10). – P. 873–882.
5. Довідник безбар'єрності [Електронний ресурс] 2021. – Режим доступу: <https://bf.in.ua>
6. Jokilehto J. A History of Architectural Conservation. – London : Routledge, 2002. – 378 p.
7. ADA Standards for Accessible Design. – Washington, DC : U.S. Department of Justice, 2010. – 275 p.
8. Gehl J. *Cities for People*. – Washington, DC : Island Press, 2010. – 288 p.
9. Whyte W. H. *The Social Life of Small Urban Spaces*. – New York : Project for Public Spaces, 1980. – 125 p.
10. Good Practice in Accessible Urban Planning [Електронний ресурс] // UN-DESA. – 2016 – 89 p. – Режим доступу: <https://social.desa.un.org/issues/disability>
11. Місто й оновлення. Урбаністичні студії / Представництво Фонду ім. Гайнріха Бьоля в Україні; Редкол.: С. Шліпченко, В. Тимінський, А. Макаренко, Л. Малес, І. Тищенко. — К.: ФОП Москаленко О.М., 2013. — 360 с.
12. Громадські простори: керівництво для міських трансформацій [Електронний ресурс] / CANactions, Heinrich Böll Stiftung. – Київ : 2019. – 64 с. – Режим доступу: <https://canactions.com>

Reference

1. SBC B.2.2-40:2018. (2022). *Inclusiveness of buildings and structures. Basic provisions DBN B.2.2-40:2018*. (Replaces DBN V.2.2-17:2006; effective from 01.04.2019).
2. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2025, March 25). *On the approval of the National Strategy for the creation of a barrier-free space in Ukraine for the period up to 2030* (Order No. 294-p). <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#n10>
3. UN-Habitat. (2016). *Accessibility and inclusion in urban development*. [<https://www.un.org/disabilities/documents/2015/accessibility-urbandevelopment.pdf>]
4. Imrie, R. (2012). Universalism, universal design and equitable access to the built environment. *Disability & Rehabilitation*, 34(10), 873–882. <https://doi.org/10.3109/09638288.2011.624250>
5. Guideline of Barrier-Free Access. (2021). [Electronic resource]. Retrieved from <https://bf.in.ua>
6. Jokilehto, J. (2002). *A history of architectural conservation*. London: Routledge.
7. U.S. Department of Justice. (2010). *ADA standards for accessible design*. Washington, DC: Author.
8. Gehl, J. (2010). *Cities for people*. Washington, DC: Island Press.
9. Whyte, W. H. (1980). *The social life of small urban spaces*. New York: Project for Public Spaces.
10. UN-DESA. (2016). *Good practice in accessible urban planning*. <https://social.desa.un.org/issues/disability>
11. Shlypchenko, S., Tyminskyi, V., Makarenko, A., Males, L., & Tyshchenko, I. (Eds.). (2013). *City and Renewal: Urban Studies*. Kyiv: O.M. Moskalenko Publishing.
12. CANactions, Heinrich Böll Stiftung. (2019). *Public spaces: A guide for urban transformations*. <https://canactions.com>

Рецензент: д-р архітектури, проф. В.А. Ніколасенко, НУ Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка, Україна

Автор: ВАСИЛЬЄВ Павло Олегович
старший викладач кафедри містобудування та
архітектури
НУ Полтавська політехніка ім. Ю. Кондратюка;
E-mail – Sich1985kozak@gmail.com
ID ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9800-8152>

Автор: ВАСИЛЬЄВА Марина Владиславівна
фахівчиня відділу урбаністики та інфраструктурних
проектів
КО «Інститут розвитку міста Полтава» ПМП
E-mail – vmarchua@gmail.com

DESIGNING INCLUSIVE PUBLIC SPACES IN HISTORIC URBAN CONTEXTS: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

P. Vasyliiev¹, M. Vasylieva²

¹National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic, Ukraine

² Poltava City Development Institute, Ukraine

The article is dedicated to the study of modern approaches to the formation of a barrier-free environment within the historical public spaces of Ukrainian cities. The authors address the issue of ensuring accessibility of public spaces for all population groups, particularly persons with disabilities, the elderly, parents with children, and other groups with limited mobility. The paper emphasizes the importance of implementing the principles of universal design, which ensure equal access to the urban environment regardless of users' physical capabilities.

Particular attention is paid to the challenges that arise during the transformation of historical environments, especially restrictions related to cultural heritage preservation, regulatory barriers, and persistent stereotypes about accessibility in historic cities. The article explores examples of international practice that demonstrate the possibility of integrating barrier-free solutions into environments with high historical and cultural value.

The article also highlights the impact of the war in Ukraine as a factor influencing changes in the demographic structure of cities, including an increase in the number of people with temporary or permanent disabilities, internally displaced persons, and veterans who require a comfortable and accessible environment. This context reinforces the urgent need to revise existing standards and to develop new strategies for inclusive spatial development.

The research results include an analysis of Ukrainian legal and regulatory frameworks concerning accessibility, a critical evaluation of existing architectural solutions, and recommendations for integrating barrier-free principles into the design of public spaces in historical settings. The authors underscore the importance of an interdisciplinary approach and the need for collaboration among architects, urban planners, local authorities, and civil society organizations to achieve real inclusion.

Thus, the article makes a significant contribution to the academic discourse on social inclusion, universal design, and sustainable urban development and may serve as both a theoretical and practical foundation for further research and project implementation in the fields of architecture and urban studies.

Keywords: barrier-free environment, inclusion, universal design, historical environment, public space, sustainable development